

Nr 5

Lagutskottets betänkande i anledning av motioner angående vissa ändringar i lagen om hemförsäljning.

I motionen 1972:163 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar att lagstadgad ångervecka införs även vid hemförsäljning med kontantbetalning, om priset uppgår till minst 200 kronor.

I motionen 1972:318 av herrar Möller i Göteborg (fp) och Romanus (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att möjligheterna att införa ångervecka även vid telefonförsäljning snabbutreds.

Gällande bestämmelser

Lagen (1971:238) om hemförsäljning, som trädde i kraft den 1 juli 1971, ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka – ”ångerveckan” – skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet. Motivet för lagstiftningen är att köparen vid s. k. hemförsäljning befinner sig i ett psykologiskt underläge gentemot talföra och påträngande försäljare, varjämte han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker. Till grund för lagstiftningen låg ett av särskilda sakkunniga avgivet betänkande (SOU 1970:35) med förslag till lag om hemförsäljning.

Enligt 1 § gäller lagen vid yrkesmässig försäljning av lös egendom för enskilt bruk, under förutsättning att köparen avger eller antar anbud vid sammanträffande med säljaren eller dennes ombud i köparens bostad eller i övrigt på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar också i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster.

I fråga om avtal, som slutes och på ömse sidor fullgöres vid sammanträffandet, gäller lagen enligt 1 § tredje stycket endast om köparen betalar köpeskillingen eller del därav med användande av kreditbevis eller med belopp som han erhåller som lån av säljaren eller genom dennes förmedling. Lagen gäller således inte *försäljning mot kontant betalning* om godset samtidigt överlämnas.

För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren enligt 2 § vid sammanträffandet lämna honom underrättelse om hans rättigheter enligt den nya lagen. Underrättelsen skall lämnas och kvitteras på fastställt formulär. Iakttas inte dessa bestämmelser blir

konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning.

Enligt 4 § kan köparen frånträda sitt anbud eller svar genom att överlämna eller med post eller telegraf avsända skriftligt meddelande härom till säljaren inom en vecka räknat från sammanträffandet. Genom att den rättstekniska metod, som lagstiftaren sålunda valt, bygger på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud omfattas *telefonförsäljning* inte av lagen.

I 5 § föreskrivs att om köparen frånträtt avtalet i princip vardera parten skall lämna tillbaka vad han har mottagit. Har säljaren inte hämtat godset inom tre månader, tillfaller det enligt samma paragraf köparen utan kostnad.

Telefonförsäljning

Ur förarbetena

De *sakkunniga* (prop. 1971:86 s. 21) anförde för sin del att de speciella psykologiska förhållanden som utgör det grundgällande motivet för en särskild skyddslagstiftning inte föreligger vid telefonförsäljning. Gentemot detta påstående uttalade *Husmodersförbundet Hem och samhälle* i sitt remissvar att förbundet ansåg att konsumenten vid telefonförsäljning är i ett med övrig hemförsäljning jämförbart psykologiskt underläge. Många konsumenter har enligt förbundet svårt att motstå en försäljares locktoner i telefon och säger hellre ja till anbudet än avbryter samtalet. Då bokköp ofta förmedlas på detta sätt och enligt pris- och kartellnämndens utredning böcker utgör en stor del av hemförsäljningens omsättning ansåg förbundet det väsentligt att även telefonförsäljning omfattas av den nya lagen. *Pris- och kartellnämnden*, som underströk vikten av att man, sedan den föreslagna lagstiftningen genomförts, noga följer utvecklingen på området och undersöker i vilken mån de nya reglerna kringgås, anförde telefonförsäljningen som ett exempel på företeelser, som vid en efterhandsgranskning kan behöva särskilt uppmärksammas. Nämnden förklarade sig medveten om de problem bl. a. av praktisk natur, som det skulle medföra att föra en sådan försäljning under den föreslagna lagstiftningen, och föreslog därför ingen ändring av utredningens förslag utan begränsade sig till att på anförda sätt understryka frågans vikt.

Föredragande statsrådet anförde följande (prop. s. 69 f.):

En särskild fråga är huruvida lagstiftningen, på sätt som har ifrågasatts under remissbehandlingen, bör omfatta också försäljning som sker per telefon. Jag är medveten om att ett behov av skydd för konsumenterna kan föreligga även här. Av naturliga skäl torde emellertid denna försäljningsform inte ha någon större utbredning. Skyddsbehovet lär också vara mindre än vid de försäljningsformer som jag tidigare har behandlat, eftersom den konsument som inte är intresserad för köp lätt kan avbryta samtalet. Bortsett härifrån skulle det stöta på stora praktiska svårigheter att föra in telefonförsäljning under den nu aktuella lagstiftningen. Jag återkommer till frågan om hur skyddet rättstekniskt skall utformas men vill förutskicka att jag har funnit den ordning som de sakkunniga har föreslagit vara den från olika synpunkter mest lämpliga. De sakkunnigas förslag innebär som jag förut har nämnt, att köparen skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljnings-

tillfället och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen. Denna metod bygger på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen. Metoden är sålunda inte praktiskt användbar vid telefonförsäljning. Sakkunnigförslaget innebär vidare, att konsumenten under en "ångerfrist" av en vecka skall kunna frånträda avtalet. Utgångspunkten för fristens beräkning skall vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Vid telefonförsäljning skulle det bli utomordentligt svårt att bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevissvårigheterna. Jag är mot bakgrund av det sagda inte beredd att förorda att lagstiftningen utvidgas att omfatta också sådan försäljning. Det är emellertid angeläget att utvecklingen på detta område noga följs. De erfarenheter som man härigenom vinner kan tillvaratas vid det fortsatta arbetet på konsumentköprättens område.

Sammanfattningsvis föreslår jag alltså att den nu aktuella lagstiftningen skall gälla när köparen har företagit den rättshandling som enligt vanliga regler är bindande för honom vid sammanträffande med säljaren eller ombud för denne på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningställe.

Vid *riksdagsbehandlingen* av förslaget till lag om hemförsäljning uppmärksammades i motionen 1971:1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) att telefonförsäljning inte avsågs komma att omfattas av lagen. Motionärerna förklarade sig instämma i de synpunkter som Husmodersförbundet anfört i sitt remissvar. Motionärerna ifrågasatte vidare om inte en skriftlig bekräftelse alltid skulle krävas vid försäljningsavtal som träffats i telefon. Åtminstone då varans pris uppgår till ett visst belopp, förslagsvis minst 200 kronor, borde enligt motionärerna så vara fallet. Motionärerna anförde att när "ångerveckan" införts för försäljning vid besök i hemmet det säkerligen skulle uppkomma en betydande osäkerhet hos allmänheten om inte telefonförsäljning också omfattas av lagen. Motionärerna befarade vidare att mindre nogräknade försäljare kunde komma att övergå från hemförsäljning till telefonförsäljning om denna försäljningsform ger konsumenten mindre skydd. Motionärerna anslöt sig till statens pris- och kartellnämnds förslag att reglerna för telefonförsäljning bör bli föremål för särskild granskning i fortsättningen. Enligt motionärernas uppfattning borde detta ske genom att en speciell utredning tillsätts och då gärna en enmansutredning för enbart denna fråga så att en översyn erhålles snabbt. De hemställde därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära att en sådan utredning kom till stånd.

Lagutskottet förklarade sig i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1971:10 s. 46 f.) ha stor förståelse för de betänkligheter som kommit till uttryck i nämnda remissvar och i motionen 1971:1436 med anledning av att telefonförsäljning inte skulle omfattas av den föreslagna lagen. På de av föredragande statsrådet anförda skälen ansåg emellertid utskottet det inte vara lämpligt att införa regler om sådan försäljning i lagen.

Utskottet hänvisade emellertid till att pris- och kartellnämnden i sitt remissvar anfört att det alltid är vanskligt att förutse hur effektiv en ny

lagstiftning kan bli och vilka verkningar den på det hela taget kommer att få, särskilt när man ger sig in på ett område som inte förut varit föremål för någon speciell reglering. Utskottet ansåg i anslutning härtill att det var viktigt att man noga följde utvecklingen efter det att lagen trätt i kraft och att man undersökte i vilken mån de nya reglerna kom att kringgå och om allvarliga missförhållanden alltjämt kvarstod. Vid en sådan efterhandsgranskning syntes telefonförsäljning särskilt behöva uppmärksammas. Utskottet erinrade om att också departementschefen framhållit att det är angeläget att utvecklingen i fråga om telefonförsäljning noga följs. Eftersom Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda var riktad på att ifrågavarande försäljningsform kunde komma att brukas för att kringgå den föreslagna lagen ansåg utskottet att någon åtgärd i enlighet med motionsyrkandet inte var erforderlig.

Motionen 1972:318

I motionen 1972:318 framhålles att det är en brist att telefonförsäljning inte faller inom lagens område. På i huvudsak samma skäl som anfördes i den ovan refererade motionen 1971:1436 och efter att ha åberopat remissvaren från Husmodersförbundet Hem och samhälle och statens pris- och kartellnämnd föreslår motionärerna att en snabbutredning, gärna i form av en enmansutredning, nu tillsätts i denna för många konsumenter viktiga fråga.

Motionärerna erinrar i sammanhanget om den form av telefonterror, som herr Andersson i Örebro påtalade genom en enkel fråga år 1970. En dataanläggning ringer upp och en bandspelare kopplas till, man svarar, och reklamen flödar i luren och på slutet av samtalet finns utrymme för beställning av företagens varor. Abonnenten har, fortsätter motionärerna, inte en chans att freda sig. Även om han eller hon lägger på luren är telefonen spärrad så länge samtalet pågår. Oavsett om förfarandet strider mot televerkets bestämmelser har dessa missförhållanden förekommit. De utgör en skrämmande utveckling av den moderna datatekniken som man här möter i reklamens form, anför motionärerna avslutningsvis.

Kontantköp

Ur förarbetena

De sakkunniga framhöll (prop. s. 24 f.) att de konsumenter som ingått hemförsäljningsavtal självfallet inte alltid ångrar sig. Man torde tvärtom kunna utgå från att köparen i flertalet fall vill fullfölja avtalet. Framför allt, fortsatte de sakkunniga, kan detta antas i de fall då köparen redan i samband med att han avger sitt anbud eller sin accept gör en kännbar ekonomisk uppoffring. I sammanhanget borde också beaktas att köparen kan ha intresse av att få omedelbar leverans men att man å andra sidan får räkna med en viss obenägenhet hos säljarföretagen att medge leverans medan ångerfristen löper. Det finns således, anförde de sakkunniga, ett konsumentintresse som talar för att lagstiftningen inte ges ett alltför vidsträckt tillämpningsområde och som bör vägas mot konsumentens

intresse av att under vissa omständigheter kunna fråntråda hemförsäljningsavtal. Ju större den uppoffring är som köparen gör genom att redan i samband med att han avger anbud eller accept betala hela eller en del av köpeskillingen, desto bättre grund har man för antagandet att han är fullt medveten om avtalets innebörd och fast besluten att fullfölja det.

Härtill kommer enligt de sakkunniga att i de fall då säljarens representant uppsöker konsumenten på dennes egen begäran förhållandena normalt inte är så ogynnsamma för köparen att han behöver en betänketid. Sakligt sett kan det därför finnas skäl att begränsa lagstiftningen till de fall då försäljaren kommer oombedd. Frågan om försäljaren verkligen kommit oombedd eller på köparens begäran kan dock ge upphov till tvistigheter och bevisvärigheter, varför en sådan avgränsning som den nyss nämnda enligt de sakkunnigas mening måste avvisas. Önskemålet att praktiskt sett utesluta fall då sammanträffandet mellan parterna skett på köparens begäran kan dock i viss mån tillgodoses om man lämnar utanför lagens tillämpningsområde sådana köp där köparen omedelbart betalar hela köpeskillingen eller en inte alltför obetydlig handpenning. Man kan enligt de sakkunniga förutsätta, att en person som själv kallar en försäljare till sig och bestämmer sig för ett köp i allmänhet också är angelägen att slutligt avtal skall komma till stånd snarast och sålunda regelmässigt är beredd att omedelbart betala minst den handpenning som är föreskriven för att lagen inte skall bli tillämplig.

De sakkunniga föreslog därför bl. a. att rena kontantköp skulle undantas från lagens tillämpning.

Frågan om lagstiftningen också borde omfatta kontantköp uppmärksammades vid *remissbehandlingen* av flera remissinstanser. Sålunda ställde sig bl. a. statens konsumentråd, konsumentutredningen, LO, TCO och Husmodersförbundet Hem och samhälle kritiska till de sakkunnigas förslag att kontantköp skulle undantas från lagens tillämpningsområde. Konsumentutredningen ansåg att lagen bör gälla alla köp över 50 kronor. Statens konsumentråd förordade att endast försäljning av böcker till ett belopp understigande 50 kronor och försäljning av dagligvaror skulle undantas. Som skäl för att lagstiftningen också bör omfatta kontantköp åberopades bl. a. att konsumenten, när han företar sin rättshandling, i de flesta fall torde uppfatta denna som väl genomtänkt och vara nöjd med köpet. Det är först när han fått överlägga med andra medlemmar av hushållet och jämföra det pris som han åtagit sig att betala med priser på motsvarande varor i butikshandeln som han kanske upptäcker att han gjort en dålig affär. Vidare hävdades att äldre personer, som i särskild grad är i behov av lagens skydd, inte gärna köper på avbetalning och dessutom i större utsträckning än andra har förhållandevis stora penningssummor förvarade i bostaden. Det ansågs därför ligga nära till hands att förmoda att dessa konsumenter önskar betala hela köpeskillingen genast, utan att detta kan tas som tecken på att affären från deras sida är väl genomtänkt.

Föredragande statsrådet anförde för sin del (prop. s. 75) att det inte syntes honom lämpligt att föra in alla avtal som ingås vid hemförsäljning

och försäljning i likartade former under lagens tillämpningsområde. Någon avgränsning är, framhöll han, nödvändig så att lagstiftningen inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande. Om köparen får varan levererad genast och således redan från början vet exakt vad han får samt dessutom är beredd att omedelbart erlægga hela vederlaget för det köpta, synes behovet av särskilt skydd vara avsevärt mindre än i de typiska hemförsäljningsfallen, där varan levereras i efterhand och köparen i en eller annan form får kredit, framhöll föredraganden. Han tillade att det f. ö. från principiell synpunkt är mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en affär som för båda parter enligt vanliga regler framstår som avslutad. Sådana situationer som de beskrivna borde därför enligt föredragandens mening undantas. Vidare underströk föredraganden att ett ganska litet område undantas från lagstiftningen om denna inte omfattar kontantköp, eftersom det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer är regel både att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Enligt föredraganden torde man vid köp av dyrbarare kapitalvaror bara i undantagsfall ha anledning att räkna med att köparen helt fullgör sin del av avtalet vid försäljningstillfället, varför de mest skyddsvärda fallen i praktiken torde komma att omfattas av lagstiftningen.

Vid *riksdagsbehandlingen* uppmärksammades spörsmålet med anledning av två motioner. I motionen 1971:1437 av fru Nordlander m. fl. (vpk) yrkades att lagstiftningen inte skall göra undantag för kontantköp och att 1 § tredje stycket i lagförslaget därför skulle utgå. I motionen 1971:1436 av herr Möller i Göteborg m. fl. (fp) yrkades att ångervecka skulle införas också vid hemförsäljning med kontantbetalning om priset för det köpta uppgår till minst 200 kronor. I motionen 1971:1437 anslöt sig motionärerna till de synpunkter som framförts i nämnda remissvar. I motionen 1971:1436 anförde motionärerna att kontantköp torde komma att öka i omfattning efter den nya lagens ikraftträdande. Motionärerna framhöll bl. a. att samma principiella skäl kan anföras för ångervecka vid kontantköp som vid kreditköp, t. ex. köparens psykologiska underläge. Enligt motionärerna kunde det vidare inte anses "från principiell synpunkt mindre tilltalande" att ge köparen, som betalar kontant, samma möjlighet som den som ingått kreditavtal att i lung och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att kunna ändra sig. Vid kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande skulle enligt motionärerna undantag lätt kunna göras genom att en nedre gräns för varans pris sätts exempelvis vid 200 kronor.

Lagutskottet uttalade (LU 1971:10 s. 49) att det enligt utskottets mening förelåg skäl för att också kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen. Sålunda gäller, anförde utskottet, också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Å andra sidan fann utskottet de av

föredragande statsrådet framförda skälen för att kontantköp inte skall omfattas av lagstiftningen vara tungt vägande, och utskottet ansåg sig efter övervägande böra inta samma ståndpunkt i frågan som denne. Vid sitt ställningstagande hade utskottet beaktat att just i fråga om kontantköp den allmänna meningen torde vara att affären är avslutad när varan betalats, varför det skulle te sig mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en sådan affär.

Utskottet erinrade om att det i annat sammanhang uttalat sig för en efterhandsgranskning av den nya lagstiftningens verkningar. Vid sådan granskning är det, framhöll utskottet, angeläget att också kontantförsäljningen uppmärksammas. I den mån erfarenheterna ger vid handen att förhållandena utvecklats dithän att även kontantförsäljning bör omfattas av lagstiftningen för att denna skall kunna ge åsyftat skydd måste givetvis frågan tas upp till förnyad prövning, anförde utskottet.

Under hänvisning till det anförda hemställde utskottet att motionsyrkandena skulle avslås. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Motionen 1972:163

Motionärerna anför bl. a. (se motion 1972:153 s. 10–11) att hemförsäljningslagen har varit i kraft alltför kort tid för att det skall vara möjligt att redan nu uttala sig om dess verkningar. Men, fortsätter motionärerna, redan i samband med att lagen antogs framfördes från folkpartihåll krav på kompletteringar. Sådana krav kom också till uttryck vid Kooperativa förbundets konsumentkongress.

Motionärerna anser att de skäl, som framförts för att regeln om ångervecka inte gäller vid kontant betalning och samtidig leverans, inte är bärande. Det är visserligen sant, anför motionärerna, att vid de flesta köp, som det här är fråga om, levereras varan senare och på kredit. Men obestridligen förekommer också kontantköp, och med den nya lagen finns det anledning anta, att en del försäljare i större utsträckning kommer att försöka sälja kontant. Inte minst för äldre människor, som ibland förvarar stora penningssummor hemma och kan önska få ett köp avklarat så fort som möjligt, föreligger enligt motionärerna ett stort behov av ett lagskydd mot överrumplande försäljning i bostaden. De praktiska gränsdragningsproblem, som uppkommer t. ex. i vad gäller livsmedelsförsäljning från varubussar, dagstidningsförsäljning genom bud etc., kan enligt motionärerna klaras genom att de undantas från lagens tillämpningsområde genom en nedre gräns för varans pris, förslagsvis 200 kronor.

I likhet med vad som framfördes i motionen 1971:1436 framhåller motionärerna vidare att samma principiella skäl kan anföras för ångervecka vid kontantköp som vid kreditköp, nämligen det psykologiska underläge som den presumtive köparen lätt hamnar i vid hemförsäljning, överraskningseffekten, det faktum att andra varutyper än försäljarens inte kan överblickas; allt detta gäller också kontantförsäljningen. Motionärerna säger sig avslutningsvis inte finna det från principiell synpunkt mindre tilltalande att ge köparen som betalar en kontant summa

möjlighet att i lugn och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att ha möjlighet att ändra sig.

Utskottet

Lagen om hemförsäljning, som trädde i kraft den 1 juli 1971, ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka - "ångerveckan" - efter sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet. Lagen omfattar inte försäljning som sker per telefon. Ej heller gäller lagen vid försäljning mot kontant betalning om godset samtidigt överlämnas.

I motionen 1972:318 av herrar Möller i Göteborg (fp) och Romanus (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära att möjligheterna att införa ångervecka vid telefonförsäljning snabbtreds. I motionen 1972:163 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar att lagstadgad ångervecka införs också vid hemförsäljning med kontantbetalning, om priset uppgår till minst 200 kronor.

Frågan huruvida lagen om hemförsäljning borde omfatta också *försäljning som sker per telefon* prövades i samband med att föregående års riksdag behandlade förslaget till lagstiftning i ämnet (prop. 1971:86). Till stöd för att telefonförsäljning borde omfattas av lagstiftningen framfördes i motioner i anledning av propositionen bl. a. att konsumenten vid telefonförsäljning är i ett med övrig hemförsäljning jämförbart psykologiskt underläge. Många konsumenter har, framhölls det, svårt att motstå en försäljares locktoner i telefon och säger hellre ja till anbudet än avbryter samtalet. Eftersom bokköp ofta förmedlas på detta sätt ansågs det väsentligt att också telefonförsäljning skulle omfattas av den nya lagen. Vidare anfördes att när ångervecka införts för försäljning vid besök i hemmet det säkerligen skulle uppkomma en betydande osäkerhet hos allmänheten om inte telefonförsäljning också omfattas av lagen. Slutligen uttrycktes farhågor för att mindre nogräknade försäljare kunde komma att övergå från hemförsäljning till telefonförsäljning om denna försäljningsform ger konsumenten mindre skydd.

Lagutskottet erinrade i sitt av riksdagen godkända betänkande (1971:10) om att den rättstekniska metod, som valts för att bereda konsumenten avsett skydd vid hemförsäljning, innebär att köparen skall ha rätt att frånträda sin rättshandling inom viss tid från försäljningstillfället (§ 4) och att en förutsättning för att han över huvud taget skall bli bunden av sin rättshandling är att han i samband därmed skriftligen underrättas om sina rättigheter enligt lagstiftningen (§ 2). Metoden bygger följaktligen på att köparen sammanträffar med säljaren eller dennes ombud vid försäljningen, och den är därför inte praktiskt användbar vid telefonförsäljning. Vidare skall utgångspunkten för ångerfristens beräkning vara sammanträffandet med säljaren eller dennes ombud. Vid telefonförsäljning skulle det bli utomordentligt svårt att

bestämma utgångspunkten för fristen på ett sätt som undanröjer bevisvärigheterna. Med hänsyn till det anförda ansåg utskottet det inte lämpligt att då införa regler om telefonförsäljning i den föreslagna lagstiftningen. Utskottet hänvisade i sammanhanget till att pris- och kartellnämnden i sitt remissvar anfört att det alltid är vanskligt att förutse hur effektiv en ny lagstiftning kan bli och vilka verkningar den på det hela taget kommer att få, särskilt när man ger sig in på ett område som inte förut varit föremål för någon speciell reglering. Utskottet ansåg i anslutning härtill att det var viktigt att man noga följde utvecklingen efter det att lagen trätt i kraft och att man undersökte i vilken mån de nya reglerna kom att kringgå och om allvarliga missförhållanden alltjämt kvarstod. Vid en sådan efterhandsgranskning borde enligt utskottet telefonförsäljning särskilt uppmärksammas. Utskottet erinrade om att också departementschefen framhållit att det är angeläget att utvecklingen i fråga om telefonförsäljning noga följs. Eftersom Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda var riktad på att ifrågasvara försäljningsform kunde komma att brukas för att kringgå den föreslagna lagen ansåg utskottet att någon åtgärd i enlighet med motionsyrkandet inte var erforderlig.

Till grund för yrkandet i motionen 1972:318 om snabbutredning av möjligheterna att införa ångervecka vid telefonförsäljning åberopas i allt väsentligt samma omständigheter som framfördes då riksdagen förra året behandlade frågan.

Lagutskottet vill till en början framhålla att, eftersom lagen om hemförsäljning endast har varit i kraft i något mer än ett halvt år, nämnvärda erfarenheter av lagstiftningen och dess verkningar uppenbarligen ännu inte vunnits. En av utskottet företagen undersökning ger också vid handen att det hos konsumentombudsmannen och statens pris- och kartellnämnd ännu inte föreligger något material som tyder på en ökad frekvens av försäljning per telefon till men för konsumenterna. Med hänsyn härtill föreligger enligt utskottets mening inte skäl att nu föranstalta om utredning i syfte att konstruera en rättsteknisk metod som gör det möjligt att bereda konsumenten skydd också vid telefonförsäljning. Utskottet förutsätter att försäljningsformens utveckling följs med uppmärksamhet bl. a. av konsumentombudsmannen, som enligt sin instruktion har att särskilt granska marknadsföringsåtgärder inom området där otillbörliga förfaranden kan antas vara speciellt vanliga eller till särskilt men för konsumenterna. På grund av det anförda bör motionen avslås.

Beträffande frågan om *kontantköp* bör omfattas av lagen om hemförsäljning anfördes i nämnda proposition bl. a. att någon avgränsning är nödvändig så att lagstiftningen inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande. I propositionen framhölls att, om köparen får varan levererad genast och således redan från början vet exakt vad han får samt dessutom är beredd att omedelbart erlagga hela vederlaget för det köpta, behovet av särskilt skydd synes vara avsevärt mindre än i de typiska hemförsäljningsfallen, där varan levereras i efterhand och köparen i en eller annan form får

kredit. Vidare framhölls att det från principiell synpunkt är mindre tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en affär som för båda parter enligt vanliga regler framstår som avslutad. Sådana situationer som de nu beskrivna borde därför undantas. I propositionen underströks att ett ganska litet område skulle undantas från lagstiftningen om denna inte omfattar kontantköp, eftersom det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer är regel att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Vid köp av dyrbarare kapitalvaror torde man, framhölls det slutligen, bara i undantagsfall ha anledning att räkna med att köparen helt fullgör sin andel av avtalet vid försäljningstillfället, varför de mest skyddsvärda fallen i praktiken torde komma att omfattas av lagstiftningen.

I motioner i anledning av propositionen framfördes till stöd för att lagstiftningen också borde omfatta kontantköp bl. a. att samma principiella skäl kan anföras för ångervecka vid kontantköp som vid kreditköp, t. ex. köparens psykologiska underläge. Det framhölls att konsumenten när han företar sin rättshandling i de flesta fall torde uppfatta denna som väl genomtänkt och vara nöjd med köpet. Det är först då han fått överlägga med andra medlemmar av hushållet och jämföra det pris som han åtagit sig att betala med priser på motsvarande varor i butikshandeln som han kanske upptäcker att han gjort en dålig affär. Man ansåg vidare att det från principiell synpunkt inte kunde anses mindre tilltalande att ge en köpare som betalar kontant samma möjlighet som den som ingått kreditavtal att i lugn och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att kunna ändra sig. Vad beträffar kontantförsäljning av livsmedel från varubussar och liknande anfördes att undantag lätt skulle kunna göras genom att en nedre gräns för varans pris sätts, exempelvis vid 200 kronor. Slutligen framhölls att äldre personer, som i särskild grad är i behov av lagens skydd, inte gärna köper på avbetalning och dessutom i större utsträckning än andra har förhållandevis stora penningssummor förvarade i bostaden. Det ansågs därför ligga nära till hands att förmoda att dessa konsumenter önskar betala hela köpeskillingen genast, utan att detta kan tas som ett tecken på att affären från deras sida är väl genomtänkt.

Lagutskottet anförde i sitt betänkande att det enligt utskottets mening förelåg skäl för att också kontantköp skall omfattas av lagstiftningen. Sålunda, framhöll utskottet, gäller också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett den aktuella lagstiftningen. Å andra sidan fann utskottet de i propositionen anförda skälen för att kontantköp inte skall omfattas av lagstiftningen vara tungt vägande, och utskottet ansåg sig efter övervägande böra inta samma ståndpunkt i frågan som kommit till uttryck i propositionen. Utskottet framhöll att det vid sitt ställningstagande hade beaktat att just i fråga om kontantköp den allmänna meningen torde vara att affären är avslutad när varan betalats, varför det skulle te sig mindre

tilltalande att ge köparen rätt att riva upp en sådan affär.

Utskottet erinrade om att det i annat sammanhang uttalat sig för en efterhandsgranskning av den nya lagstiftningens verkningar. Vid sådan granskning är det, framhöll utskottet, angeläget att också kontantförsäljningen uppmärksammas. I den mån erfarenheterna ger vid handen att förhållandena utvecklats dithän att även kontantförsäljning bör omfattas av lagstiftningen för att denna skall kunna ge åsyftat skydd måste givetvis frågan tas upp till förnyad prövning, anförde utskottet.

I motionen 1972:163 framförs i allt väsentligt samma skäl för att lagen skall gälla kontantköp som åberopades då frågan prövades vid föregående års riksdag.

Lagutskottet vill till en början framhålla att det vid hemförsäljning och likartade försäljningsformer torde vara regel både att varan levereras i efterhand och att köparen får kredit. Men, såsom anförts i förevarande motion, obestridligen förekommer också kontantköp och med hänsyn till bestämmelserna i den nya lagen finns det anledning anta att en del försäljare i större utsträckning kommer att sälja mot kontant betalning. Inte heller i förevarande hänseende föreligger det hos konsumentombudsmannen eller hos statens pris- och kartellnämnd något material som visar att kontantförsäljning till men för konsumenterna blivit speciellt vanlig och att omedelbara lagstiftningsåtgärder därför är påkallade. Utskottet finner därför inte skäl att frångå den bedömning som gjordes då frågan övervägdes vid föregående års riksdag. Utskottet vill dock ånyo understryka att det är angeläget att utvecklingen av hemförsäljning mot kontant betalning och samtidig leverans av varan följs med uppmärksamhet. Utskottet förutsätter att bl. a. konsumentombudsmannen kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet i fråga. Något initiativ från riksdagens sida kan därför inte anses erforderligt.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer utskottet

- A. att motionen 1972:163 avslås samt
- B. att motionen 1972:318 avslås.

Stockholm den 8 mars 1972

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Svanström (c), Sundelin (s), fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Hammarberg (s)*, Börjesson i Falköping (c), fru Åsbrink (s), fru Jonäng (c), herrar Andersson i Södertälje (s), Winberg (m)*, Israelsson (vpk), Annerås (fp) och fru Nilsson i Sunne (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

Vid A i utskottets hemställan

beträffande frågan om kontantköp skall omfattas av lagstiftningen av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svanström (c), Börjesson i Falköping (c) och Annerås (fp), vilka ansett

a) att det avsnitt av betänkandet som börjar på s. 9 med orden "Beträffande frågan" och slutar på s. 11 med orden "anses erforderligt" bort ha följande lydelse:

Såsom framgår av den föregående redogörelsen ansåg utskottet redan vid föregående års riksdag att det förelåg skäl för att också *kontantköp* skulle omfattas av lagstiftningen. Utskottet ansåg dock de i propositionen framförda grunderna för att undanta kontantköp från lagstiftningen vara tungt vägande och fann sig efter övervägande böra biträda propositionens förslag att kontantköp inte skall omfattas av lagen. Efter det att lagen trätt i kraft synes emellertid hemförsäljning mot kontant betalning ha ökat, vilket är ägnat att väcka oro. Kontantförsäljning i hemmen medför i åtskilliga fall men för konsumenterna. Såsom anförs i motionen 1972:163 gäller sålunda också vid kontantförsäljning att köparen befinner sig i ett psykologiskt underläge och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som han kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker, dvs. just omständigheter som föranlett lagstiftning i fråga om hemförsäljning. Särskilt för äldre personer, som ibland förvarar stora penningssummor hemma och kan önska få ett köp avklarad så fort som möjligt, föreligger enligt utskottets mening ett behov av lagskydd mot överrumplande försäljning i hemmet. Utskottet anser det vidare inte vara principiellt mindre tilltalande att ge en köpare som betalat kontant samma möjlighet som den som ingått kreditavtal att i lugn och ro fundera över det kloka i sitt beslut och att kunna ändra sig. I stället kan med fog hävdas att den som blivit övertalad till ett icke planerat köp och dessutom betalt varan kontant kan anses ha större anledning till ånger än den som slutit ett kreditavtal.

På grund av vad sålunda anförts vill utskottet nu förorda att också kontantköp skall omfattas av lagen om hemförsäljning. Utskottet anser dock att en lämplig undre gräns för lagens tillämpning bör fastställas så att den inte kommer att omfatta exempelvis kontantförsäljning från varubussar och liknande. Utskottet föreslår att denna gräns sätts vid ett belopp om 200 kronor.

b) att utskottet bort hemställa

- A. att riksdagen i anledning av motionen 1972:163 hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag till sådan ändring av lagen (1971:238) om hemförsäljning att lagen kommer att omfatta också kontantköp då priset uppgår till minst 200 kronor.